

Justitiedepartementet
Ju2017/06954/L5
103 33 Stockholm

Yttrande över promemorian Livstidsstraff för mord (Ds 2017:38)

Utredaren har haft i uppdrag att lämna förslag på hur bestämmelsen om mord bör utformas för att åstadkomma ett skärpt straff för brottet genom en ökad användning av livstidsstraffet. Utgångspunkten för den lagtekniska lösningen har därvid varit riksdagens ställningstagande år 2014, som innebär att påföljden för de mord där straffet idag bestäms till ett längre fängelsestraff än 14 år framöver ska vara livstids fängelse.

Hovrätten har i och för sig inte någon anledning att ha någon erinran mot det bakomliggande förslaget att straffet för mord ska skärpas. Däremot avstyrker hovrätten den av utredaren föreslagna lagtekniska lösningen.

Statistik visar att underrättspraxis utvecklades väl i linje med lagstiftarens intentioner efter 2014 års reform. Användningen av livstidsstraffet ökade och de tidsbegränsade straffen blev längre. Detta talar för att den lagtekniska lösning som nu väljs så nära som möjligt bör anknyta till 2014 års reform, samtidigt som hänsyn måste tas till den kritik som riktats mot mordbestämmelsen i nuvarande lydelse.

Hovrätten instämmer i bedömningen att de alternativ som tagits upp i avsnitt 5.3.3 inte kan bedömas leda till det eftersträvade resultatet.

Vid valet av lagteknisk lösning bör, som anges i promemorian, särskild hänsyn tas till den straffrättsliga legalitetsprincipen. Denna princip ställer höga krav på förutsebarhet, begriplighet och tydlighet. Det måste för den enskilde vara möjligt att med ledning av lagstiftningen i förväg med rimlig säkerhet bedöma vilken påföljd som han eller hon riskerar. Regleringen måste även vara utformad på ett sådant sätt att lika fall behandlas lika av domstolarna. Högsta domstolen konstaterade i NJA 2016 s. 3 att den i motiven till lagändringen 2014 förespråkade tillämpningen av livstidsstraffet inte på ett godtagbart sätt kunde inordnas under lagtexten.

Enligt hovrätten innebär emellertid det alternativ som utredaren förespråkade brister i legalitetshänseende på samma sätt som den nuvarande lagtexten, som alltså underkänts av Högsta domstolen. Sålunda har utredaren föreslagit att straffet för mord ska vara livstids fängelse och att domstolen endast om omständigheterna

inte påkallar ett livstidsstraff får döma till fängelse på viss tid, lägst tio och högst 18 år. Lagtexten ger begränsad ledning för tillämpningen. De närmare kriterierna för bedömningen samt innebörden av begreppet ”påkallat” förtydligas genom förarbetsuttalanden. Det kan ifrågasättas om förslaget uppfyller kraven på förutsebarhet och tydlighet. Det finns ytterst en risk att också den föreslagna lagtexten kan komma att sättas åt sidan på samma sätt som den nuvarande gjort och den kommer under alla förhållanden att medföra svårigheter i rättstillämpningen. Dessutom är lagstiftningstekniken mindre väl förenlig med brottsbalkens systematik. Hovrätten avstyrker mot denna bakgrund att förslaget läggs till grund för lagstiftning.

Hovrätten förespråkar i stället ett alternativ där det direkt i lagtexten anges omständigheter som bör leda till livstids fängelse. Det alternativ som enligt hovrättens mening bäst kan antas leda till det eftersträlvade resultatet, med samtidigt iakttagande av legalitetsprincipen, är det alternativ som anges som nr 2 på s. 56 i promemorian. Med utgångspunkt särskilt i NJA 2013 s. 376 och regeringens uttalanden i prop. 2013/14:194 kan lagtexten sålunda utformas enligt följande.

1 § Den som berövar annan livet, döms för mord till fängelse på viss tid, lägst tio och högst arton år, eller på livstid. Som skäl för livstids fängelse ska särskilt beaktas om gärningen föregåtts av noggrann planering, präglats av särskild förslagenhet, syftat till att främja eller dölja annan brottslighet, inneburit svårt lidande för offret eller annars varit särskilt hänsynslös.

Dessa kvalifikationsgrunder har utvecklats i förarbeten och praxis, vilket innebär att de är bekanta för domstolarna. De får också anses täcka andra försvarande omständigheter, såsom att brottet har riktat sig mot en närstående, att brottsoffret har befunnit sig i en skyddslös ställning och att brottet har förövats inför ögonen på närstående till offret, t.ex. offrets barn. Med hänsyn till hur praxis utvecklades efter 2014 års reform bedöms detta även ligga väl i linje med lagstiftarens intentioner. Uppräkningen, som inte är uttömmande, lämnar vidare utrymme för domstolen att komma till det mest rimliga resultatet efter en helhetsbedömning i det enskilda fallet. Samtidigt ger lagtexten tydligt uttryck för de omständigheter som i allmänhet bör leda till att straffvärdet motsvarar livstids fängelse. Författningsskomentaren i promemorian synes för övrigt väl förenlig med en lagtext utformad på det sätt som hovrätten således förespråkar.

Visserligen saknas exempel i brottsbalken på särskilda kvalifikationsgrunder kopplade till ett enskilt straff. Lagstiftningstekniken skiljer sig dock inte från när kvalifikationsgrunder anges vid gradindelade brott eftersom det i båda fallen rör sig om straffvärdeomständigheter som i allmänhet bör leda till att en viss del av straffskalan ska tillämpas. Denna lagtekniska utformning har således stöd i nuvarande lagstiftningstradition och är väl känd för rättstillämparen. Den bör vidare uppfylla kraven på förutsebarhet och tydlighet samt spegla den politiska viljan.

Hovrätten förespråkar därför att det alternativet väljs.

Även det alternativ som innebär att en grov grad av mord införs – vilket anges som nr 1 på s. 53 i promemorian – skulle kunna leda till det efterfrågade resultatet och är av legalitetsskäl bättre än det som utredaren föreslagit. Hovrätten bedömer dock liksom utredaren att förslaget att skapa ytterligare en grad av uppsåttligt dödande har åtskilliga nackdelar och att det skulle framstå som märkligt att

tala om *grov mord*. Om regeringen ändå skulle välja det alternativet vill hovrätten framhålla att det även skulle kräva följdändringar i 26 kap. 1 och 2 §§ brottsbalken för att det ska vara möjligt att döma till livstids fängelse vid flerfaldig brottslighet eller återfall i särskilt allvarlig brottslighet om inget av brotten bedöms som den allvarligaste graden av mord.

I handläggningen av detta ärende har deltagit hovrättspresidenten Fredrik Wersäll, hovrättslagmannen Katarina Pålsson, hovrättsrådet Göran Nilsson och tf. hovrättsassessorn Klara Hedlund, föredragande.

Fredrik Wersäll

Klara Hedlund